Zeitschrift: Beiträge zur nordischen Philologie
Herausgeber: Schweizerische Gesellschaft für Skandinavische Studien
Band: 19 (1991)

Artikel: Workshop : die Frau in der nordischen Romantik
Autor: Holm, Birgitta
DOI: https://doi.org/10.5169/seals-858319

Nutzungsbedingungen
Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Mehr erfahren

Conditions d'utilisation
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. En savoir plus

Terms of use
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. Find out more

Download PDF: 17.01.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, https://www.e-periodica.ch

Workshop: Die Frau in der nordischen Romantik

Såväl föreläsningarna som diskussionerna i Workshop 5 spände över ett stort register. Som en övergripande frågeställning för arbetsgruppen skulle man kunna ange det tvåsidiga problemet: Är romantiken en litteraturhistorisk period ur kvinnoforskningens perspektiv? Har kvinnoforskningen något specifikt att bidra med till periodavgränsningen när det gäller romantiken?

Jag prövar här att knyta mitt referat till ett par punkter i Marie-Louise Svanes plenumföredrag, som belyste förhållandet mellan kvinnan och den romantiska kulturen. Marie-Louise Svane gjorde två betoningar som lyfter fram något specifikt i förhållande till de andra översiktsföreläsningarna. De två punkterna kan sammanfattas:

1. romantiken kännetecknas bland annat av att könsförhållandet står centralt i tidens litteratur.
2. ett signalement för de kvinnliga författarna i epoken är att könsförhållandet för dem mer blir en fråga om gränsdragning («revir», «sfärer») än om erotik.

Inledningsvis kan några generella anmärkningar göras. Stoffet i vår arbetsgrupp har i allmänhet hämtats från en tämligen sen fas av romantiken, vårt tidigaste verk är från 1826 (*Valdemar Seier*). Prosan har dominerat över lyriken. Man kan notera ett påfallande intresse för självbiografin. Redan dessa tendenser säger kanske något om periodavgränsningen ur kvinnosynpunkt. Lyriken, vid den här tiden en manlig genre, kännetecknar den tidiga romantiken. Det egentliga litterära skapandet börjar för kvinnorna senare. Kvinnan var central i den tidiga romantikens salong och på så sätt en viktig del av den romantiska kulturen. Men om det är riktigt som till exempel Horace Engdahl menar att den romantiska texten i stor utsträckning handlar om etablerandet av ett dikteriskt subjekt, då står kvinnan inför svårigheter. Dels saknar hon skolning i de lyriska genrer i vilka en subjektivitet utvecklar sig. Dels figurerar hon i romantikens könskod som en ideal gestalt, bärare av «natur» bland annat. I någon mån är kvinnan fånge i mannens idealbild av kvinnan. Självbiografin blir för kvinnoforskningens del en intressant genre, därför att den speglar det kvinnliga identitetsproblemet och den kvinnliga frågan: hur etablera ett jag i texten? För kvinnans del är denna fråga ofta identisk med hur hon både ska uppfylla det romantiska kvinnoidealet och bli ett självständigt subjekt.

Till punkt 1 – att könsförhållandet står centralt i perioden – kan i hög grad de manliga författare som behandlades hos oss hänföras.

Bo Elbrønd-Bek talde om Ingemanns *Valdemar Seier*. BE-B visade att temat könsförhållandet och förvaltningen av driftslivet konstituerar romanen i betydligt högre grad än den nationalism som man vanligen vill se som verkets bärande

problemställning. Kärlekshistorierna upptar mer än halva verket och är en strukturerande princip. Detta gäller inte bara för Ingemanns roman. Hur driften förvaltas vill BE-B se som det avgörande problemet med och för patriarkatet.

Att detta är det stora problemet även för nationalskalden Runeberg visade Magnus von Platen. Det originella med Runebergs organisering av driften är i vilken grad han i sin kärleksdiktning lägger tonvikten vid att mannen blir älskad, inte vid att han älskar. Behovet hos mannen att bli älskad förefaller rymma eller maskera ett extremt behov av överlägsenhet och kontroll.

Punkt 2 – hur könsförhållandet blir en fråga om gränsdragning – belyses av de kvinnliga författarskap som togs upp.

Lise Busk-Jensen grep över ett stort fält: intimsfären som bas för kvinnlig expansion. Detta fenomen är viktigt både för romantiken som helhet och för dess kvinnliga författare. Idealiseringen av kvinnan är framträdande i romantiken, och alla spänningar i epoken kan föras tillbaka på spänningen mellan intimsfär och samhälle. Detta ger skapande möjligheter för kvinnan, något som märks både i en kvantitativ ökning av kvinnliga författare och i en strävan att utforma en ny identitet för det kvinnliga jaget. Thomasine Gyllembourg och Mathilde Fibiger togs upp som exempel på två slags strategier.

Ett stort mönster fanns även hos Irene Iversen som tog upp romantiska rötter hos de kvinnliga genombrottsförfattarna. Kvinnorna är med och skapar realism och modernt genombrott i norsk litteratur. Som en undertext under den realistiska strävan som finns i genombrottsromanerna – strävan efter självrealisering, likhet, kvinnans utveckling och möte med världen – finns en romantisk kod: kvinnligt begär, självutplåning. Under det explicita (realism) finns det implicita: att kvinnligt begär trots allt är annorlunda – andligt, känslomässigt.

En annan typ av gränsdragningsproblem togs upp av Jytte Kronig: hur kvinnliga författare skaffar sig insteg i en annan genre än intimsfärens – den historiska romanen. Utifrån Fredrika Runebergs *Fru Catharina Boije och hennes döttrar* undersöktes hur en kvinnlig författare tacklar de problem som den historiska romanen ställer: behov av livserfarenhet utanför familjen, tillgång till källor etc. Fr. Runeberg var i viss mån priviligierad, genom sitt umgänge, sin uppfostran.

En viktig del av hennes lösning är dock att placera en stor del av romanens handling i kvinnliga livssammanhang, ha ett kvinnligt perspektiv och en kvinnlig berättare. Resultatet kan, även när det gäller slagfältsskildringar, bli lysande.

Självbiografin så som den behandlades i två föredrag belyser på sitt sätt samma revirproblem. Annegret Heitmann definierade projektet i den romantiska självbiografin: etablera myten om jaget; bildningstanken. Prototypen är H. C. Andersens *Den grimme Ælling*. Kvinnan står även här inför sina klassiska problem: det finns ingen kvinnlig tradition av publicerad självbiografi att falla tillbaka på; hur skapa ett jag? Kännetecken för romantiken i förbindelse med självbiografin är: 1. för första gången får vi en hel rad kvinnliga självbiografier, 2. mönstret är förvandling/självrealisering, 3. biografierna skrivs utanför en tradition. Utifrån en rad exempel belystes hur kvinnor hanterar subjekt-objekt-konflikten samt hur harmoniprojektet i självbiografin kolliderar med de underliggande kvinnliga konflikterna.

Steinar Gimnes behandlade Camilla Collett som självbiografisk författare. Colletts strävan var att genren skulle fungera kritiskt: genom att berätta am *ett* kvinnligt jag kan kvinnorna visa på det gemensamma förtrycket. Via en bakgrund i en manlig norsk tradition, där den romantiska självbiografin framhäver det privata på bekostnad av det offentliga jaget, framhöll Gimnes det normbrytande i Colletts projekt. Genren som i sin manliga tappning framstår som privat vill Collett göra till social. Colletts ideal för självbiografin – att den ska vara kritisk, avslöjande, konventionsbrytande – realiseras dock mer i hennes romaner än i självbiografin. Troligt är att romanen ger mer «skydd» medan självbevarelsedriften tvingar skribenten till tillrättalägganden och förskönningar i självbiografin.

Hur etablera ett kvinnligt poetiskt jag? Den frågan stod i centrum för Helga Kress framställning från Island. Frågan belystes genom en jämförelse mellan en manlig novell från 1847, *Grasaferð*, där den traditionella synen på manligt och kvinnligt ges en ironisk behandling, och ett kvinnligt diktarjag, den tragiska Guðrún, död vid 31 år. I det ena fallet fungerar kvinnans skratt åt det manliga diktarjaget, i det andra kvinnans gråt, som ett slags triumf över mannen. Vad kan segra över patriarkatet? En sammanställning av novellen och de kvinnliga dikterna skulle ge svaret: skrattet och gråten – kroppens språk. Två periodöverskridande framställningar avslutade gruppens arbete. Annelies van Hees talade om den romantiska kvinnobilden hos Karen Blixen. Till synes rör sig Blixen med en traditionell, romantisk, dikotomi: häxan-ängeln eller Diana-Venus. Så ser det emellertid blott ut på ytan. Genom en näranalys av två texter, *Et familieselskab i Helsingør* och *Storme*, visades att föreställningen om den ideala kvinnan i Blixens texter bär på sin egen dekonstruktion.

Hos Ingrid Primander var det de romantiska rötterna i kvinnosynen hos Ellen Key som granskades. Såväl kvinnosyn som kärleksuppfattning hos Ellen Key kan knappast förstås om man inte ser hur de går tillbaka på romantiken och framför allt på dess föreställning om att livet efterbildar konsten. Via utvikningar till Almqvist och med en blick på Ellen Keys uppväxtförhållanden fördjupades denna tes.

Birgitta Holm, Uppsala